

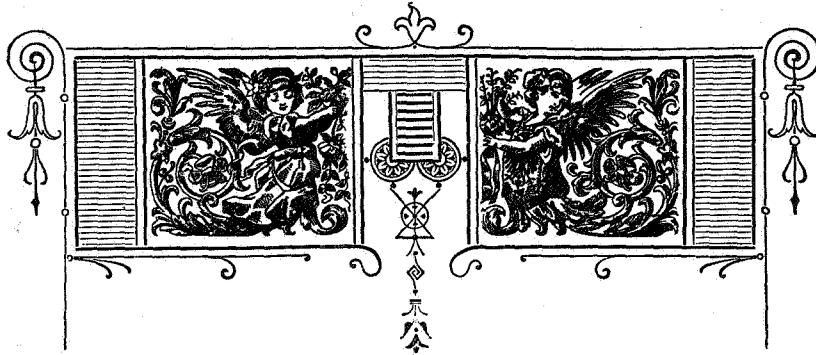
løfter. Nogle var saa hidlige, at de ikke agtede paa erkebisbens ord, men satte ild paa klostret; andre vilde slukke; men ilden tog overhaand. Da hertugen saa, at de vilde brænde klostret, bød han sine mænd at gaa ud. Da hertugen gif ud, holdt han et rundt skjold for ansigtet og sagde: „Hug mig ikke i ansigtet; det er ikke skik at handle saaledes med høddinger“. Derpaa blev han dræbt med de mænd, han havde med sig. Saasnart hertugen var falden, vilde folket slukke ilden; men det gif ikke, og hele klostret brændte.

Dette hændte i aaret 1240, og med hertug Skules fald endte borgerkrigene i Norge.

Efter Originaltegning af A. Bloch, Christiania.

Reproduceret af Br. Brunstow, Christiania.
Hertug Skules Drab foran Elgeseter Kloster.

Chrondhjems politiske og statsretslige forhold i Sagatiden.

Af Professor Ebbe Herkberg.

I.

Chrondhjem — under hvilket Navn i nærværende Oversigt forstaes Landskabet, ikke Kjøbstaden — indtager i Norges øldre Historie en eiendommelig fremskudt Stilling. „Chrondhjem har altid været Norges Hoved“, heder det i en af de paalideligste Sagaer¹⁾, og Snorre udtrykker det samme ved at sige, at „der var Landets største Styrke“²⁾. Da Harald Haarfagre skred til at underkaste sig samtlige Landsdele, rettede han, efter at have sikret sin Faders søndenfjeldske Rige, det første Angreb mod Chrondhjem, idet han synes at have anstillet samme Beregning som senere hans berømteste Etling, Hellig Olaf, om hvem det siges, at „ham tyftes Landets hele Magt at ligge i at faa Chrondhjem bragt under sig“³⁾. Vi hører da ogsaa, at saasnart Harald havde erobret dette Landskab, „kaldte han det stadig siden sin Hjemstavn“⁴⁾, d. e. han valgte det til sit Hovedopholdssted, en politisk forholdsregel, der er saa meget mere at mærke, som han derved umiddelbart tilsidesatte den Del af Landet, hvor han selv var

¹⁾ Fagrskinna Kap. 130.

²⁾ Haakon d. godes Saga (i Ungers Udgave af Snorre) Kap. 15.

³⁾ Snorre, Olaf d. helliges Saga, Kap. 51.

⁴⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga, Kap. 9.

født og fostret, og som derfor måtte anses at være nærmest til fremdeles at danne det naturlige Grundlag for hans Vælde. Menom samme Holdning kan vi imidlertid ogsaa iagtta hos de betydeligere blandt hans Efterfølgere. Haakon Adelstensfostre, hvis Moderætt knyttede ham til det vestenfjeldske, „sæd længe i Throndhjem“¹⁾. Olaf Trygvesøn, Olaf den hellige og Harald Haardraade, der alle tre tilhørte søndenfjeldske Kongelinier, opslug ikke desto mindre sin egentlige Residents i Throndhjem, hvor de tillige anlagde og fremhjälps den „Kaupangr“ (d. e. Kjøbstad), som de øiensynlig ønskede betragtet som Rigets Hovedstad.

En følge af, at Kongerne saaledes fortrinsvis holdt til i og ved Nidaros, var det atter, at thrønderiske og andre nordenfjeldske Stormænd siktede Anledning til at øve en særligt fremtrædende Indflydelse paa Landsstyrelsen og de offentlige Anliggender. Under Harald Haarfagre fremhæves i saa Henseende de to Jarler Haakon af Lade og Ragnvald af (Nord-) Møre, under Haakon Adelstensfostre Sigurd af Lade. Under de to første Olafer er det de nordenfjeldske Hørdingers aabenbare eller skjulte Opposition, der giver Sagaerne Stof til de fleste Beretninger, og det for Landets indre forhold endelig bestemmende Slag, staar ved Stiklestad i Værdalen. Thrønderne er det, som derpaa gjør Ende paa det fortvarende danske Herredømme, og under Magnus den gode strides Kalf Urnesøn af Egg (i Sparbuuen) og Einar Thambeffjælver af Husebø (i Børsekkogen) om Indflydelsen, som den sidste snart beholder udelst. Harald Haardraade er i de tidligere Afsnit af sin Regjering stærkt hemmet ved Stridigheder med Thrønderne, og efter Mordet paa Einar Thambeffjælver tår han til Finn Urnesøn af Østraat for gjennem dennes forligsmægling at gjøre sin fredelige Tilbagekomst til Nidaros mulig. Sin islandiske Nødning, Stallaren Ulf Uspaksson, slaffer han hjem og Besiddeler i Throndhjem (Raasvold i Børset), og dette Exempel følges af hans Søn, Olaf Kyrre, der lader sin angelsaksiske Nødning Skule bosætte sig paa Rein i Ris-sen. Begge de saaledes fremdragne Udlændinge blev Stamfædre for mægtige, i Landets Historie dybt indgribende Etter.

Endnu i den første Trediedel af det 12te Aarhundrede hævder Nidaros sin Rang som Rigets egentlige Hovedstad, og det er først fra Harald Gille's Tid af, at denne Egenstab lidt efter lidt gaar over paa det som Handelsby stærkt opblomstrende Bergen. Dette forandrede forhold gjorde sig hurtigt ogsaa gjældende i Henseende til personlige

¹⁾ Hans Saga hos Snorre, anf. St.

Indflydelses. Raden kom nu til vesten- og søndenfjeldske Stormænd at tage Ledelsen, og den mest fremragende af Gulathinglags Hørdinger, Erling Skafte af Støde, lykkedes det endog at sætte sin Søn Magnus paa Tronen som Norges „første kronede Konge.“ Det fortrin, som andre Landsdele herved havde opnaet paa Throndelagens Bekostning, fremkalde blandt dens Indbyggere en Misfornøjelse, som ikke blev uden politisk Betydning. Da Kong Valdemar I af Danmark i Årene 1164—65 søgte at fremme sine Planer mod Erling Skafte og hans Søn, sendte han i Hemmelighed Bud til Thrønderne om, at de, hvis de vilde slutte sig til ham, skulle blive „slige Mænd i Norge, som de før har været i Fortiden, og som de har Herkomst til; han stiller i Udsigt, at han kan komme til at tage en af dem til Konge eller Landshørding“²⁾. I denne forte Meddelelse rækkes der os et Situationsbillede, som giver et klart Indblik i den Stemning, hvorfaf Thrønderne efter Midten af det 12te Aarhundrede beherstedes. De følte sig berøvede sin nedarvede Magtstilling og tragtede efter at gjenvinde den. Dette i forbindelse med deres Forkjærlighed for den gamle Kongeætters Arverettigheder bragte dem til at deltage i de fleste Stemplinger og Opstands forsøg mod Magnus Erlingssøns Kongedømme, og de udkløge Revselsjer, som Erling Skafte til Gjengjæld anvendte mod dem, gjorde dem ikke mygere. Da Birkebeinernes flok fremstod, viste Thrønderne sig derfor ved første Leilighed rede til at samle sig om dens Tronprætendent, og i hele den følgende Borgerkrigsperiode vedblev Nidaros og Throndhjem at udgøre det nævnte Partis sikreste Støtte og Tilhold. Den beregnende Kong Sverre søgte da ogsaa saavidt muligt at imødekommme Thrøndernes traditionelle Krav. Efter Erling Skafte's fald paa Kalvindet ved Nidaros erklærede han, ligesom fordom Harald Haarfagre, Throndhjem for sin „Hjemstavn“²⁾, og af de fem Vintre, som forløb, inden det lykkedes ham ogsaa at følde Magnus, tilbragte han de tre i „Kaupangren“. Senere tvang Omstændighederne ham til at forlægge sit Hovedophold til Bergen; men efter hans Død blev etter Nidaros Birkebeinerkongernes Residents, hvorhen det f. Ex. var en Samvittigheds sag ogsaa at bringe Partiets unge Kongsemme, Haakon Haakonsson, i Sikkerhed. Paa denne Tid havde Thrønderne endog den Tilfredsstillelse at kunne hæve en af sine egne paa Tronen. Throndhjems Hørdingeætter var overhovedet, ligesom Almuen, allerede tidligt for det mest traadt over paa

¹⁾ Fagrskinna Kap. 270.

²⁾ Sverres Saga (Ungers Udgave) Kap. 37, S. 47.

Sverres Side, og navnlig havde ogsaa den mægtigste af dem, Reinsætten, strax efter Slaget paa Kalvskindet sluttet sig til ham. Besønningen herfor blev først Besvogring med Kongefamilien og derpaa Udkaarelseren af Inge Baardsson af Rein til Konge. Men netop dette sidste forsøg paa ret isinefaldende at hævde Thrøndernes forrang i Riget¹⁾ viste, at forholdene havde ændret sig. Inge formaade ikke at underkaste sig mere end halve Landet og maatte ved høstideligt forlig overlade det øvrige til en Modkonge, der var ligesaa nære knyttet til de vestlige og sydlige Egne, som han selv var til det nordenfjeldske. Thrøndernes Ønske om at „være slige Mænd i Norge, som de før havde været i fortiden, og de havde Herkomst til“, var saaledes nu sunket ned til at virke som et enkelt blandt de forlangender, der hvert i sin Mon bidrog til at splitte og oplese Riget. Men dettes Sammenhold var trods al indre Kiv dog allerede blevet for kraftigt til at kunne gaa tabt ved indbyrdes Skinsyge mellem Landsdelene. Der laa dog i Virkeligheden ogsaa for Kravet paa Throndhjems forrang en rigsorganiserende Tanke egentlig til Grund. Da begge Partikonger i i Löbet af 1217 afgik ved Doden, vandt derfor Rigsenheden efter Overhaand. Sverres sønderfjelds føgte, men i Throndhjem opfostrede Sonneson, Haakon Haakonsson, blev hyldet over det hele Land. Hermed ophørte imidlertid ogsaa strax de særlige Omstændigheder, som i det sidste halvandet Aarla paany havde gjort Nidaros til regelmæsigt Kongesæde. Landsstyrelsens Tarr frævede, tildels ved Toilernes tiltagende Samling i Kongens Haand, en mere bekvemt liggende Residents, og denne blev da for det 13de Aarhundrede Bergen. I Nidaros derimod tilbragte Haakon Haakonsson i Löbet af sin 46 Aar lange Regjering blot 8 Vintre, og hans Efterfølger, Magnus Lagabøter vides i 17 Aar med Vished kun en eneste Vinter at have opholdt sig der, hans twende efter hinanden regjerende Sønner ikke engang saa meget. Endelig bevirkede i det 14de Aarhundrede de stadig mere forviflede forhold til Naborigerne, at det sydostlige Norge med Oslo som Hovedstad blev Styrelsens Tyngdepunkt, medens det nordenfjeldske mere og mere gled ud i den politiske og provindsielle Periferi.

¹⁾ „Hordi han var thrøndersk af Rett, vilde Almuen (paa Grething) have ham til Konge“, siger Sagaen.

II.

En Levning af fortidens Magtfulde, som var meget mere end et blot og bart Minde om denne, beholdt dog Throndhjem fremdeles. Til St. Olafs Helligdom, der i sin Tid som en Selvfølge var blevet stedfæstet i Nidaros, flyttedes ved Midten af det 12te Aarhundrede ligesaa naturlig Erkebispedøjet, og den store Indflydelse, som dettes mægtige og myndige Indehavere udøvede, maatte, i forening med Helgenkirvens ørefrygtindgydende Anseelse og Rigdom, i en vis Mon forsonne Thrønderne og bidrage til at opretholde Landsdelens ideelle og materielle Stilling. Der var endog et Gieblik, da det saa ud til, at Betragtningen af Throndhjem som „Norges Hoved“ i forbund med Erkebispestolens strengt hierarkiske Program skulde blive fastslaaet som et Slags politisk-religiøs Grundlov. Det var, da det havde lykkes Landets anden Erkebiskop, Thrønderen Eystein Erlendsson (af Raasvold), at afslutte den bekjendte Overenskomst med Erling Skafte, ifølge hvilken Kongen skulde tage Riget til Len af St. Olaf, lade sig vælge af en forfatningsmæssig i Nidaros sammentrædende Rigsforsamling, hvori der tilkom Bisshoperne med Erkebispen i Spidsen den afgjørende Stemme, og til Vidnesbyrd om sin Lenspligt („in subjectionis testimonium“ eller, som det i den norske Lovtekst forsigtigere udtrykkes „evindelig Gud og den hellige Kong Olaf til forherligelse“) efter sin Kroning ofre selve Kronen paa det hellige Alter samt ved sin Død efterlade den (som „et Sjæleoffer“ tilføjede den norske Text) til Opfængning i Kristkirken i Nidaros¹⁾. I Kraft af denne i sit Slags enestaaende Underkastelse af Kongedømmet under Rigets Skytshelgen betegnedes St. Olaf fra nu af i kirkelige Kredse som „stadic Konge af Norge“ (perpetuus rex Norvegiæ) eller som „alle Nordmænds ledende Høvding“ (foringi)²⁾, og samme Opfatning antydes i den ved Eysteins og Erlings Indflydelse lovtagne Valgforordning, idet det heri paabydes Hirden og Bisshoperne med de af disse opnævnte Valgmænd ved enhver Konges Død til Udkaarelse af Efterfølger „at føge nord til den hellige Olaf Konge“.

Ligesom der i Bestemmelsen om, at Valget af den nye Konge skulde ske i Nidaros, umiskjendelig spores en Gjenklang af den neden-

¹⁾ Som det vil sees, slutter jeg mig i alt væsentlig til Resultaterne af G. Storms Undersøgelse af Dokumentet anaaende den første norske Kroning (Christiania Videnskabscts. Skrifter 1895, Hist.-filos. Klasse No. 2); i Hovedopfatningen af selve Overenskomsten stemmer de dog tillige med den af mig tidligere hævdede Meninger („Norske Aristokratis Hist.“ S. 128 ff.)

²⁾ Hist. Norv. i Storms Monumenta S. 109; — Odd Munk, Munchs Udg., Kap. 59, S. 40.

for nærmere belyste Opfatning, at Thrøndernes Udraabelse af Konge paa deres berømte Ørething var indtil en vis Grad afgjørende for hele Riget, saaledes siger det sig selv, at hvis hin Valgforordning med tilhørende Lensforhold var blevet endelig fastsætter som Hovedhjørnestenen i Norges offentlige Ret, og Erkebispestolen i Nidaros altsaa var blevet Landets virkelige Behersker, vilde Throndhjem ogsaa vedblivende være den fornemste og mest betydende Landsdel og thrønderiske Etter de nærmeste til at udøve den vidtstrakte Indflydelse, som vilde være fulgt med Slægtinges og Dønners Forfremmelse til de formaende Stillinger ved og paa Erkesædet.

Men Eysteins og Erlings Forfatningsændring blev i Længden ikke andet end et uøjennemførbart Program, og de, som først og fremst bidrog til, at den fun blev et dødt Bogstav, var karakteristisk nok netop Thrønderne selv. Det var, som ovenfor fremhævet, deres Tilslutning til Birkebeinerpartiet, der satte Sverre i stand til seirende at befæmpe Magnus Erlingsøns Kongedømme og efter saa Aars forløb at følde både ham og den Lov, han støttede sig til. Rigtignok føgte dennes Gyldighed ogsaa i det følgende Aarhundrede gjentagende opfrisket og fornyet fra Hierarkiets Side; men det i Modsetning hertil af Thrønderne til Fordel for Kong Sverre hævdede Arvelighedsprincip fastholdtes ligesaa bestemt af dennes Etlinger, og Geistligheden opnæede i Retning af Lensforhold og Kongevalg end ikke den ringeste virkelig brugbare Indrommelse.

Det synes endog, som om det 13de Aarhundredes Konger for at slippe ethvert Skin af at rette sig efter nogen af Forstifterne i Valgforordningen omhyggelig har undgaaet at lade sig krone i Nidaros og tvertimod villet fastsætte Bergen som Kroningsstad. At Magnus Erlingsson og Sverre lod sig krone i sidstnævnte By var rigtignok nærmest foranlediget ved visse i forholdsvis rolige Tider for sig gaaende Kroninger, nemlig Haakon Haakonssøns, Magnus Lagabøters og Erik Magnussøns, forlagdes til Bergen, turde hertil en Tanke som den antydede have bidraget. Ved denne Udvei blev nemlig Erkebiskopen tvungen til, om han overhovedet vilde medvirke, at indfinde sig i den kongelige Residensstad, istedetfor, som Eysteins og Erlings Forordning forudsatte, i fornem Ro at afvente det nye Kongsemnes ørbedige Besøg hos „den hellige Olaf Konge“, ligesom Lensherren pleiede at modtage Hyldestbesøg af den nytiltrædende Vasal.

Den eneste af de indenlands fødte norske Konger, som lod sig krone i Nidaros, var derimod Haakon V i Aaret 1299. Men just ved

denne Leilighed laa Omstændighederne saaledes til, at Valget af selve Metropolitankirken til Ceremoniens Udførelse maatte blive en Høymælt for Hierarkiet og en tilsvarende Ophørsel for Kongedømmet. I den aabenbare Hensigt paa en endelig afgjørende Maade at slaa en Pæl gjennem Kjødet paa den Gjenganger, som Pagten om Kongedømmets Lensforhold til „St. Olaf“, hvilket i Virkeligheden vilde sige til Erkebispestolen, endnu i saagodtsom hele det 13de Aarhundrede havde vist sig at være, havde Kronen i 1297 benyttet sig af den voldsomme Strid, som paa den Tid fandt Sted mellem Erkebislop Jørund og hans Mannikir til at formaa Erkebispen til omvendt at stille sig i Lensforhold til Kongen og som dennes „Jarl“ at aflagge ham Lens- og Trofsabsed. Til Gjengjæld modtog han af Kongen et Len („Feudum“). Hvori dette Len har bestaaet, vides ikke. Man har gjættet paa, at det var selve „Erkestolens Jordegods og øvrige Indtægter“, der skulle betragtes som et Len¹⁾; men et saa uvittigt, al Kirkeret trodsende Angreb paa Grundprinciperne for den hele kirkelige Organisation vilde øiensynlig have skudt langt ud over Maalset og kunde umulig være blevet erkjendt af nogen geistlig Mand, hvor ilde stillet han end var. Der er da heller intet i Kilderne, som antyder noget saadant. De taler tvertimod fun om „visse Rettigheder, som blev samme Erkebiskop tilstaaede mod, at han under Titel af Jarl aflagde Lensed“, og særlig nævnes blandt disse Rettigheder „det Frelse (i Henseende til Sagefaldboder), som tilhører hans Feudum“²⁾. Da det netop var en Hovedindtægt for Lensindehaverne at oppebære Sagefaldet i sit Lensdistrikt, synes det heraf at kunne sluttet, at et saadant Distrikt virkelig er blevet Erkebislopens overdraget som Jarledømme³⁾. Saameget mere maa dette antages, som Datiden neppe kunde tænke sig en Jarl uden en vis Landsdel som Len, og det tillige ved nærværende Leilighed just gjaldt at give Sagen et regelmæssigt og isinefaldende Feudalpræg, der ikke lod sig misforstaa. Men om det end saaledes blot var et Tillæg af verdsrig Myndighed, som tilfigtedes meddelt Erkebislopens ved Sidens af hans geistlige, saa gif man dog inden denne Begrænsning saa langt, som paa nogen Maade gjørligt. Det sees nemlig, at det ikke blot var for sig selv personlig, at Jørund samtykkede i at modtage Jarleværdigheden, men at han er gaaet ind paa dens stadige Forening med Metropolitanstillingen. Havde

¹⁾ A. C. Bang, D. norske Kirkes Hist. under Katholicismen, S. 136.

²⁾ Dipl. Norv. I Nr. 89 og 125.

³⁾ Hvad ogsaa Munch formoder, N. S. H. IV 2 S. 309; Keyser, Kirlehist. II S. 81-82 præciserer ikke forholdet.

saa ikke været Meningen, vilde Lensforholdet være bortfaldt af sig selv ved Jørunds Død i 1309. Nu ansæes det derimod nødvendigt, at Kong Haakon V, der ifølge Sagens Natur maa have stedt paa stærk Modstand mod Forholdets Vedvaren hos den nypalgte Erkebisop, og som fandt det rigtigt herfor at give efter, udtrykkelig i en høitidelig udfærdiget „pragmatisk Sanktion“ af 13de Januar 1310 „ophævede og lasserede“ den erkebisopelige Lenspligt. Hermed var denne mærkelige Episode altsaa forsaavidt til Ende; men sin Nytte havde den dog gjort; thi det blev fra nu af omvendt ogsaa saa temmelig taust med Hierarkiets hidtil idelig gjenopvakte Begjæring om fornyelsen af Kongedommets Lensafhængighed overfor „St. Olaf“.

Allerede af denne betegnende Virkning lader det sig formode, at Erkebisop Jørunds Afslæggelse af Lenseden i sin Tid maa have vægt stor Øpsigt, og islandsk Annaler opfører den da ogsaa under 1297 som en af Årets vigtigere Begivenheder. To Åar efter, da Kong Haakon lod Kroningen — for første Gang — foregaa i Nidaros, havde dette stærke Indtryk endnu ikke synderlig funnet tage sig, og det er neppe til at tage Fejl af, at det tildels har været under Henblik herpaa, at den omtænksomme Haakon og hans statskloge Raadgivere besluttede at afgive fra den hidtil undtagelsesfrie Regel, der havde gjort Bergen til fast Kroningsstad. Nu var det nemlig saa langt fra, at Kongens Kroningsfærd til Nidaros kunde opfattes som en Hyldest for Erkebispesædet, at det tværtimod var uundgaaeligt, at Erkebisbens Egenskab af Kongens Jarl paa en eller anden Vis maatte komme til at faa sit Udtryk under Ceremonierne i den erkebisopelige Residentsstad og endog i selve Metropolitankirken. Jørund er i saa henseende sikkert ikke blevet sparet for, hvad Skif og Hirdlov paa-lagde Jarlen, og hvis Keyser og Munch har Ret i, at det blandt andet var Forfængelighedshensyn, som havde bragt ham til at eftertrægte denne Titel, saa har Ndmygelsen hurtig fulgt Udmærkelsen i Hælene. Men de nævnte Historikere gjør visseleg Erkebisboken Uret. Saameget Prælat var han dog, at han maatte se og føle det baade kirkeligt og personligt mislige i den Afhængighed, hvori Jarlenavnet satte ham. Godvillig har han neppe antaget det. Han er blevet tvungen dertil ved Trudselen om, at Kongemagten ellers vilde tage aabent Parti for hans forhadte Modstandere, Kannikerne¹⁾. Kong

Haakon tillægger da ogsaa i den omtalte pragmatiske Sanktion sin Broder Kong Eriks Raadgivere Initiativet.

Kroningen i 1299 var længe den første og den sidste, som holdtes i Nidaros. De Konger af Holkungeætten, som kronedes i Norge, lod ligesaa vel som Kristoffer af Bayern dette stede i Oslo, og først i 1449 fandt under helt forandrede politiske Vilkaar paany en Kroning Sted nordenfjelds, nemlig af den svenske Partikonge Karl Knutsson. Året efter fulgte Christian I af Oldenborg Exemplet og i 1483 dennes Son Kong Hans, med hvem Ræffen imidlertid atter for flere Aarhunderdredreder afbrødes.

III.

Medens det gamle Nidaros saaledes aldrig blev Kongernes regelmæssige Kroningsstad, gjaldt Byen i desto fortrinligere Grad som deres fornemste og formelt afgjørende Hyldingsstad. I dette særlig fremtrædende Forhold til Kongehyldingen og hvad dermed nærmest hang sammen, var det endog netop, at Trondhjems Rang som „Norges Hoved“ paa en vis Maade fik et statsrettsligt Udtryk og indgik som et ikke uwigtigt Led i Rigets forfatningsmæssige Forudsætninger. Hvorledes denne Rettighed udviklede sig, og hvad den principielt og praktisk indeholdt, har det derfor sin Interesse at bringe paa det rene.

Munch har etsteds paastaaet, at Trondene udøvede „den samme Forrettighed i Norge som Sviarne i Sverige, nemlig at erkjende eller forjage det hele Riges Konge“¹⁾). Denne Jævnførelse er dog misvisende. Sviarnes Ret til „konung at taka“ var en Ret til med bindende Virkning for hele Riget at vælge Konge²⁾). Da Norge derimod ikke var noget Valgrige, men, som det hed, Kongeættens „Ødel“,

for selve Erkesædet og Metropolitankirken som kirkelig Institution, og at den derfor heller ikke omvendt kunde undermineres ved den enkelte Erkebisops personlige Underkastelse under Kongen. Det hele Forhold tjener følgelig i høj Grad til at bestyrke den nye Fremstilling, som G. Storm, ant. St. S. 21, har givet af de af Kannikerne foretagne Forvansninger i Magnus Erlingsøns latinske Underkastelsesdokument; for Kannikerne maatte de os her vedkommende Forvansninger nærmest tage sig ud som ligefaa mange selv-forstaaelige Thedeliggjørelser.

¹⁾ N. f. H. I 2 S. 283; sfr. ogs. II S. 468; III S. 74; IV 1 S. 167.

²⁾ Se især Upplandsl. Konungsbl. Kap. 1.

¹⁾ Paa den anden Side havde disse under de forhaandenvarende Omstændigheder al mulig Øpfording til at betone, at Kongedommets i sin Tid erkebisop ikke var skeet til Fordel for den fjendte Lensunderkastelse under „St. Olaf“ ikke var skeet til Fordel for den Martyren til enhver Tid repræsenterende Erkebisop personlig, men til Fordel

blev Antagelsen af Konge her i Landet intet Valg, men en Dom. I Kraft af hans Urveret „tildømte“ man paa Thinge Kongen „Riget efter gammel Lov“¹⁾. Men Adgang til at afgive Dom angaaende et Retsspørgsmaal, der forelagdes den til Erklæring, havde enhver Thingforsamling i Landet, og om det end stred mod almindelig Sædvane, at de lavere Thinge, Hereds- og Bythingene, befattede sig med at udtales sig i statsretslige Anliggender, havde dog intet af de øvrige Landsdeles høiere Thinge, Fylkesthingene og navnlig Lagthingene, ved nogen Anledning til Fordel for Thrønderne frasagt sig sin naturlige Myndighed til selvstændig Bedømmelse af et dem forestillet „Kongsemnes“ Ret til Tronen. Medens i Sverige Gøternes ældste Lovbog²⁾ udtrykkelig erkjender Sviarnes Berettigelse til at „tage og forjage Konge“, savnes i de norske Love enhver saadan Indrommelse ligeoverfor Thrønderne, og selv i disses egen Lovbog, Frostathingssloven, antydes ingen Forret af dette Indhold. Der mangler da heller ingenlunde paa endog talrige Vidnesbyrd om, at andre af Rigets Thinge har anset sig fuldt berettigede til at tildømme en Konge Riget, eller som det i Almindelighed sagdes, at „tage ham til Konge over hele (eller ved andre Lejligheder over Halvdelen eller Trediedelen af) Landet“. Det var ogsaa langtfra, at man altid noiede sig med at udtales den enkelte Landsdels lokale Hylding af en Konge, som Thrønderne forud havde antaget for Riget i dets Helhed. Tværtom sees Thrønderne ikke sjeldent i Virkeligheden at slutte sig til den Dom, der i saa Henseende allerede var blevet vedtagen paa Thingforsamlinger sønden- eller vestenjelds³⁾. Den fra Throndhjems Side hævdede for-

1). Flatebogen I (Olaf Tryggvesons Saga) S. 241; jfr. ogs. især Sverres Saga (Ungers Udg.) Kap. 15; Haakon Haakonssons Saga Kap. 19.

2). Vestgotal. Retlosæb. princ.

3). Saaledes var det paa en stor Thingforsamling paa Oplandene (formodentlig selve Eidsivathing), at Olaf den hellige blev tagen til Konge „over hele Landet, og Landet tildømt ham efter oplandsk Lov“. Knut d. mægtige, der dog nærmest blot kunde paaberaabe sig Grobringens Ret, blev først „tagen til Konge over hele Landet“ af et Thing paa Agder. Hans Søn Svein lod sig tage til Konge „paa ethvert Lagthing“, begyndende øst i Viten og endende nord i Throndhjem. Det samme gjorde — med udtrykkelig Paaberaabelse af sin Urveret — Harald Haardraade, som lod sig tilsværge „hele Norges Vælde først paa Borgarthing og dernest paa Thing efter Thing nordover“. Magnus Barfod blev ved sin Faders Død „strax tagen til Konge i Viten over hele Norge“, uagtet hans „Brødrung“ Haakon Thoresfostre var arveberettiget til det halve og samtidig lod sig udraabe af Oplendingerne. Af endnu større Vigtighed blev Vikværingernes Afsjørelse ved det i Rigets Historie saa sjæb-nedværende Tidspunkt, som meldte sig, da Kong Siguris Jorrfarer døde. I Henhold til en af denne truffen Bestemmelse, der siges at være blevet befvoret af „alt Landsfolket“, hvilket vel vil sige under Ed vedtagen paa Landets samtlige Lagthing, lod Sigurds Søn, Magnus, sig tage til Konge „over hele Landet“ paa et Thing i Oslo. Men samtidig blev Sigurds udenlands

rang har følgelig hverken udelukket de øvrige Landskabers Ret til selvstændig Prøvelse af Tronarvefølgen eller indesluttet et Krav paa i det mindste at udtales det første Ord. Men hvad man vistnok i Henhold til samtlige foreliggende Oplysninger tør fastslaa, er, at der ved Kongehyldingen faktisk tillagdes Thrønderne det vægtigste og derfor i Virkeligheden ogsaa som oftest det afgjørende Ord, samt at dette faktiske Fortrin efterhaanden mere og mere gif over til at betragtes som en dem formelt tilkommende Forret, hvis Udøvelse først satte Legalitetens og Legitimitetens ydre Stempel paa den tiltrædende Konge.

Den overveiende Indflydelse, som Throndhjem ved Kongesskifte formaaede at gjøre gjældende, viser sig allerede ved Haakon Aelstens-fostres Hylding i Aaret 935 og gjentager sig ved Olaf Tryggvesons i 995 og Magnus den godes i 1035. Alle disse tre Konger begav sig umiddelbart fra Ulandet til Throndhjem for der at lade sig udraabe. Blandt deres Efterfølgere vid es først at være blevne tagne til Konger i Throndhjem: Magnus Haraldsson (1066), Sigurd Mund (1136), den ligeledes umiddelbart fra Ulandet ankommede Eystein Haraldsson (1142), Haakon Sverresson (1202), Inge Baardsson (1204), Haakon Haakonsson (1217), Skule Baardsson (1239), Haakon d. unge (1240) og Haakon V (1299). Til disse maa imidlertid føjes følgende, som vistnok allerede havde antaget Kongenavnet og var blevne udraabte af sine Tilhængere, inden Riget tildømtes dem af Thrønderne, men hvis Krav paa Tronen dog paatageligen i Almenhedens Øine først erholdt politisk og retslig Betydning ved deres

sødte Broder, Harald Gille, paa Haugathing ved Tønsberg „tagen til Konge over det halve Land“, idet man erklærede hans tidligere Afsværgelse af Retten til Tronen for at være ham aftvungen. Og dette Domsudslag — thi som et saadant maa det erkjendes — blev staende ved Magt, ligefom der overhovedet ikke nævnes et Ord om, at Thrønderne fra sit Standpunkt fandt noget derved at bemærke. Harald Gille's efterladte umyndige Sønner blev efter Entledronningens og de hende omgivende Hørdingers Foranstaltung tagne til Konger af Befolkningen i den Landsdel, hvor de opstodtredes. Sigurd i Throndhjem, Inge paa Borgarthing, Magnus Erlingsen „blev tagen til Konge over alt Landet“ paa et Thing i Bergen, Sigurd Markusfostre af „Oplendingerne“, rimeligvis, som Munch gjæster, paa Eidsivathing, Olaf Ugæva udraabtes ligeledes paa Oplandene, Jon Kuvling paa Haugathing, Inge Baglerkonge paa Borgarthing, hans Efterfølgere Erling Steinægg paa Haugathing og Filip paa Borgarthing; Magnus Lagaboster blev endnu i Faderens Live tagen til Konge af det samlede Ledingsfolk paa „et almindeligt Thing“ paa Ekererne ved Landets sydøstlige Spids; paa samme Maade lod han, medens han selv levede, sin Søn Erik hylde paa et i Bergen afholdt „almindeligt Thing“, der for Anledningen synes at være holdt sammen med Gulathing. Endelig toges den første Konge af Folungeætten, Magnus, til Konge paa Haugathing, medens Sønnen Haakon VI i 1355 synes at være udraabt esteds søndenjelds eller maa ske i Bergen.

Hylding paa Grething: Haakon Thoresfostre (1093), Haakon Hærdebrede (1159), Eystein Meyla (1176), Sverre (1177) og Guthorm Sigurdsson (1204). I samme forbindelse hører tillige nærmest hjemmede to Unionskonger Olaf Haakonssøn (1381) og Erik af Pommern (1389), idet de vistnok begge allerede under sit nys forud gaaende Ophold i Danmark havde antaget Titel af Norges Konge, og sidstnævnte endog var bleven høitidelig erklæret som saadan paa et i Helsingborg afholdt norsk Raadsmøde, men hvis egentlige, formelt bekræftende Udraabelse henlagdes til Nidaros.

Allerede den her anførte Række førstehands Kongehyldinger er adskillig længere, end noget andet af Norges Landsråber for sit Vedkommende kan opvise. Lægges dertil, at Hildeskrifterne med sien-synlig fremhæven særlig ved at berette om en flerhed af de andetsteds udraabte Kongers paafølgende Hylding ogsaa i Nidaros¹⁾, medens Jagtagelsen af samme formalitet i hver af de øvrige Landsdele kun mere undtagelsesvis omtales (uden at dog deraf tør sluttet, at den ikke har fundet Sted), saa bliver det umiskjendeligt, at Hyldingen i Throndhjem for den almene Opfatning stod som mere sikrende, afgjørende eller afsluttende, end Tilfældet var med de paa andre Hyldingsthinge foretagne. Medens af disse et og andet vistnok uden væsentligt Skaar i den enkelte Konges Anseelse og Autoritet ved hans Udraabelse funde forbigaaes, var dette umuligt med Hensyn til det thrønderiske Grething. Her krævedes det uvægerlig, at den nye Konge enten ved selve Regjeringstiltrædelsen eller i ethvert fald, saasnart forholdene tillod det, fremstillede sig til Hylding²⁾. Oprindelig har dette Krav selvfølgelig alene dannet et Udtryk for Thrøndernes egen forfatningsmæssige Ret til jøvnfides "med de øvrige Stammer at „tildømme Kongen Riget," men deres stærke Selvbevidsthed i forbindelse med den agtelsesfulde Respekt, hvori de havde formaaet at sætte sig hos det hele Lands Indbyggere, sikrede dem, at deres Ret si saa Henseende aldrig blev tilsidesat, og lidt efter lidt fik ogsaa dette faktiske Forhold, som det i Middelalderen var sædvanligt, en vis Tilbeielighed til at gaa over til et retsligt anerkjendt.

¹⁾ Saaledes om Olaf den hellige (1016), Knut d. mægtige (1028), Svein Alfwasen (1050), Harald Haardraade (1047), Magnus Erlingsøn (1162), Jon Kvulung (1188), Inge Baglerkonge (1198), Erling Steinægg (1205), Magnus Lagabøter (1258) og Erik Magnusson (1274).

²⁾ Hvorledes man forholdt sig med Hensyn til de Konger, der ved visse af Rigets Delinger ikke fik Throndhjem paa sin Part, er ikke fuldkommen klart; men Spørgsmålet forbigaaes her, da det bedst behandles i forbindelse med det vanskelige Emne om selve Delingerne. Sikkert er dog, at Baglerkongen Filip aldrig hyldedes i Throndhjem.

Bestemte Vidnesbyrd om en saadan Retsdannelse møder os dog for selve Hyldingens Vedkommende egentlig først i det 13de Aarhundrede. Ved Omtalen af, at Guthorm Sigurdsson 1204 toges til Konge paa Grething, tilfeier Sagaen „som Loven anviste“. Hermed behover dog endnu blot at være udtrykt, at Grethinget var et af de i Loven forudsatte Hyldingsthing, hvor Kongen blev at udraabe. Men paa den bekjendte Rigsforsamling i Bergen 1223 lægger Sagaen Kong Haakon den Ytring om „Thrøndelagen“ i Munden, at der „er selve Kongesædet¹⁾ med Rette“. Enten man forstaar denne Udtalelse som figtende til det Sæde, hvortil Kongerne ved Hyldingen lededes op, eller til Byen Nidaros i dens Egenskab af kongelig Residentsstad, saa indrømmer den ligefrem Throndhjem et Fortrin, der tilkom det „med Rette“, og da Ytringen fremførtes under Drostelsen af de forskjellige Prætendenters Arvekrav paa Tronen, synes dermed at være antydet, at til Usgjørelse af saaddanne Spørgsmaal var Thrønderne først og fremst de kalandede. I samme Retning peger det, at islandsk Annalaandskrifter²⁾ ved Anførslen af Magnus Lagabøters Hylding paa Grething 1258 — efter at der allerede Året forud høitidelig var givet ham Kongenavn syd ved Landsenden — anvender Ordene „Magnus tagen anden Gang til Konge;“ thi dette synes unægteligt at forudsætte, at hans Hylding af Thrønderne var en i den Grad det hele Land angaaende Statshandling, at den formelt fordoblede den tidligere udførte Udraabelse og reelt betegnede den som blot forelsbig.

Det varede da nu heller ikke mere end et Par Aar, inden den Opfatning, at den egentlige Kongehylding for det hele Rige burde foregaa paa det thrønderiske Thing, ligefrem gif over i den skrevne Lov. I den Retterbod om Tronarvesølgen, som Haakon Haakonsson i 1260 lod vedtage paa et Rigsmøde i Nidaros og umiddelbart derefter paa frostsating, bestemtes det, at „Kongsemnet“ skulde „søge nord til den hellige Kong Olaf, sin Frænde“, lade tilstærn Grething og „der tages til Konge samt sværge sine Undersætter Lov og Ret, hvorimod de skal tilsværge ham Land og Undersætter“. Ved denne Lov er imidlertid to Ting at mærke. For det første traadte den aldrig prækt i Kraft; thi inden den naaede virkelig at besølges, var den blevet erstattet af en ny Tronarvesølgelov (af 1273), hvori Hyldingsthinget i Nidaros forbigaaes i Caashed, medens der i Stedet gives

¹⁾ Codex Frisianus har istedetfor „konungssætið sialft“, der er Læsemaaden i Flatosbogen og Gyrspenill, „konungstekian“, d. e. Kongehyldingen; men denne Variant maa vige for de bedre Haandskrifters.

²⁾ Logmanns-Annal, Oddverja-Annal.

Bestemmelser om et samme steds henlagt Valg af ny Konge for det Tilfælde, at berettiget Tronarving ikke findes. For det andet tilsigtede Retterboden af 1260 at omdanne det hidtil alene af Thrønderne besøgte Ørething til en repræsentativ Forsamling for hele Landet, idet den forestrev Opnævnelse af 12 Deputerede for hvert Bispedømme. I dette som i enkelte andre Punkter var den en umiddelbar Efterligning af Valgforordningen fra Erling Skafkes og Erkebiskop Eysteins Tid¹⁾; men medens disse havde til Hensigt at gøre Nidaros til Rigets lovfæstede Kroningsstad, var det i 1260 Lovgiverens Mening at lovfæste Byen som Hyldingsstad. Betydningen af denne Forståelse springer let i Øinene. Ved den ældre Lov havde det været Hierarkiets formaal at sætte den kirkelige Kroning istedetfor den verdslige Hylding som den afgjørende Tronbestigelsesakt; i 1260 var det derimod Kongemagten, der som ledende Lovgivningsfaktor netop søgte at opretholde Hyldingen som den væsentlige Handling, paa hvilken den derfor ogsaa vilde overføre en stor Del af den repræsentative og symboliserende Høitidelighed, som oprindelig var blevet tiltænkt Kroningen og det denne forudgaaende Kongevalg. Særlig sees man nu ogsaa at have villet bringe Hyldingen ind under Skærret af den mystiske Straaleglands, som omgav Helgenkongen i Nidaros. Ogsaa Hyldingsfærdens didop betegnes nemlig som en Reise „til den hellige Olaf Konge“, hvorhos denne udtrykkelig fremhæves i sin Egenskab af Tronarvings „Frænde“. Med andre Ord, det var som Kongehusets himmelske Repræsentant og Skytshelgen, at St. Olaf efter Kong Haakons Mening ved hvert Tronstiftelse burde samle Rigets bedste Mænd om sig og forlene disses Udraabelse af den nye Konge Karakteren af en umiddelbar — ikke gennem Erkebiskopen formidlet — guddommelig Kaldelse. Saameget mere nærliggende kunde en saadan Betragtning synes, som det forlængst var hævdet Sædvane ved Kongehyldingerne paa Ørething, at St. Olafs Skrin førtes ud paa Thingpladsen, forat den udraabte Konge kunde afslægge sin Kongeed med Haanden paa samme²⁾. Det kan heller ikke være Tvil om, at just dette for Nidaros særegne Træk i Hyldingsceremonierne i særdeles væsentlig Mon har bidraget til

at meddele den thrønderiske Aft det fortrin i Henseende til Høitidelighed og bindende Kraft, som alment tillagdes den. Imidlertid maa Kongemagten gjennem nye Overveieller senere være kommen til den Erfjendelse, at selv en verdslig Hylding, der af Loven stedfæstedes til Erkebispesædet Nidaros, lettlig kundeaabne Hierarkiet Adgang til uberettiget Indflydelse¹⁾, og Magnus Lagaboter lod derfor, som nævnt, den hele Bestemmelse atter falde²⁾. For Eftertiden blev følgelig den statsretslige Betydning af Hyldingen paa Ørething den samme som tidligere: egentlig var den fun bindende for selve Landskabet Throndhjem, men autoritetsmæssig virkede den tillige formelt bekræftende for hele Riget.

Som anført, mener Munch, at Thrønderne ved Siden af Retten til at tage Konge, ogsaa har havt samme Adgang som Sviarne til med bindende Virkning for det hele Land at forjage ham. Nogen principiel forret har dog i saa Henseende de øvrige Landsdele endnu mindre anerfjendt end for Hyldingens Vedkommende, og Thrønderne ligesaa lidt gjort Fordring paa. Rigtignok udtaler Frostathingsloven (IV 50) at det i Tilfælde af voldsom fremfærd fra Kongens Side var tilladt at sende Krigsbudstikke om „i alle — det vil, som Jævnførelsen med de to næste Kapitler viser, sige i de otte thrønderiske — Fylker og fare mod ham og dræbe ham; men hvis han kommer sig undaf, da skal han aldrig komme tilbage til Landet.“ Men at dette umiddelbart alene angaar Thrønderne selv, fremgaar af hele Sammenhængen, og en tilsvarende Ret til Selvforsvar har ifølge den da bestaaende Retsordens Natur Befolkningen ogsaa i enhver anden Landsdel saavel tilegnet sig som ved Leilighed udøvet³⁾. Ved én Anledning af høieste Viglighed heder det dog, at det øvrige Land saa hen til Thrønderne med Begjæring om, at de vilde gaa i Spidsen ved For-

¹⁾ Endog den simple Nægtelse fra Geistlighedens Side af at tillade Helgeneskritets Benyttelse kunde indvirke forsyrrende paa den hele Høitidelighed og maaesse paa den menige Mans Opfattelse af samme.

²⁾ Ogsaa hans Hirdskraa undlader i Kapitlet om Hyldingen at stedfæste denne til noget bestemt Thing. Istedenfor St. Olafs Helgeneskrit nævnes blot Relitvoier („Helligdomme“) i sin Ullmindelighed tilligemed det i alle høitidelige Processioner brugelige Krucifx („det hellige Kors“, hvormed ikke med Munch, i Langes Tidskr. II S. 142, maa tenkes paa den i Nidaros opbevarede Splint af Christi Kors).

³⁾ Af Gundhildsønnerne blev saaledes en dræbt under en Rejsning af Bønderne i Hordaland, en anden af Thrønderne; Rejsningen mod Olaf den hellige omfattede store Dele af Landet, og ved den, der paatænktes mod Magnus den gode, nævnes, jævnføres med Thrønderne, især Sogningerne som virksomme, ligesom under Harald Haardraade, jævnføres med Thrønderne, Oplænderne. Under Borgerkrigene er navnlig at mærke den overmaade sterke Opstand i Viten og paa Sydoplandene mod Sverre i Marts 1200.

- ¹⁾ Forørigt havde ogsaa Kong Sverre i 1178 fundet det sikreste at lade det til hans Hylding indkaldte Ørething sammensætte af opnævnte Mænd, „tolv fra hvert Fylke indenfor Agdensæ.“ Exemplaret fulgtes ved Haakon d. unges Hylding i 1240: „otte Bonder fra hvert Fylke.“
²⁾ Første Gang, dette udtrykkelig nævnes, er ved Inge Baardsøns Udraabelse i 1204; men Stifffen har vistnok været meget ældre. Den nævnes som sædvanlig i Anledning af Haakon Haakonsøns Hylding i 1217 og ligesaa ved Skule Baardsøns i 1239.

drivelsen af en forhadt Konge. Det skede, da den danskfødte Svein Alfivæsen var hjulpet paa Tronen ved Opstanden mod Olaf den hellige og dennes paafølgende fald ved Stiklestad. Om end ogsaa andre af Landets Stammer heri havde deltaget, havde dog Thrønderne været de ledende, og derfor, siger Sagaen, fandt man „Thrønderne skyldige at støffe Raad og Opreisning til at befri Landsmændene fra dette Herredomme. Var det ogsaa folks Menning, at Thrønderne dengang havde den største Magt i Norge baade gennem sine Høvdinger og det store Indbyggerantal, som der var. Men da Thrønderne fik vide, at deres Landsmænd gav dem Skylden, erkendte de Rigtigheden heraf.“ Disse mærkelige Ord, tegner skarpt den hele Stilling: ikke et retsligt Privilegium, men en autoritetsmæssig Foregang var det, de andre Dele af Riget ved denne betydningsfulde Lejlighed indrommede Thrønderne. Og disse skuffede ikke Tilliden. Deres truende Holdning ligeoverfor den danske Konge, hvorpaa denne bragtes til at vige, danner i forbindelse med deres efterfølgende Undtagelse af Kong Magnus den gode det store Vendepunkt i Norges statsretslige Historie i Middelalderen og sikrede det nationale Kongedommes Seier over den forenede indenlandske Partikularisme og udenlandske Overhöhedsattraa. Havde Throndhjem hidtil, i Lighed med de øvrige Landsdele, vaflet mellem disse forskellige politiske Modsatninger, gav det nu Signalet til follets Samling om den til Riget „odelsbaarne“ Konge, og ved det af ham repræsenterede Princip holdt det senere overalt, hvor Omstændighederne ikke var altfor tvingende, fast. Kun en eneste, i modsat Retning gaaende Undtagelse kan i Virkeligheden lægges dem til Last, nemlig at de i 1095 efter sin folkekære Konge Haakon Thoresfostres uventede Død nægtede at anerkjende Magnus Barfod og i hans Sted tog en dansk Kyffejæger til Konge. Men dette aabenbare Oprør, som fremkalde haarde Straffedomme fra den seirende Konges Side, fik historisk ingen Langtrækkende Følger.

IV.

Det Thing, hvorpaa Thrønderne hyldede Kongerne og overhovedet gav sin politiske og statsretlige Opfatning Udtryk, kaldtes, som allerede nævnt, Grething, idet det afholdtes paa Øren lige i Nord for den bebyggede Del af Nidaros. Det anføres første Gang under

dette Navn i Unledning af Olaf Tryggvesons Udraabelse til Konge¹⁾ og betegnes samtidig som allsheriarping d. e. alment Thing. Ifølge Frostathingsloven (I 4) var det Thing for de 8 thrønderiske Fylker og kun for disse. Det benævnes da ogsaa meget hyppigt „de 8 Fylkers Thing“. Den Almenhed, hin anden Betegnelse figter til, er følgelig Throndhjems Befolning, og hermed stemmer alt, at Loven paalagde enhver Bonde, der holdt Arbeidskarl, at møde frem²⁾. I Modsatning hertil gjaldt det ved det paa frosta sammentrædende „Frostathing“, at det bestod af Deputerede og det ikke blot for de egentlige thrønderiske Fylker, d. e. Sparbu, Værdalen, „Eynafylke“ (Jndersen og Verran), Skogn (med Uttersen), Stordalen, Strinden, Guldalens og Ørfedalen, men ogsaa for Namdalens, Nordmøre og Romsdalens. Frostathing var, som bekjendt, „Lagthing“, d. e. det havde Ret til at vedtage Lov. Men samme Ret tilkom ogsaa Grethinget³⁾. Dette befynderlige forhold, at der saaledes i Throndhjem holdtes to Lagthing med ulige Regler for Sammensætningen saavel som med Thingfredse af forskelligt Omfang, idet den snævrere helt gif op i den videre, har naturligvis tiltrukket sig Opmerksamhed⁴⁾. Forflaringen kan ikke være anden end den, at Thrønderne kun under megen Modstræben har givet efter for Kong Haakon Adelstensfostres Forslag om at danne et større Thing forbund end deres Stanimes gamle, og at de sluttelig alene paa den Betingelse er gaaede ind paa at lade Deputerede sogne til et nyoprettet Lagthing paa frostia, at de ved Siden heraf beholdt sit nedarvede og mere demokratisk sammensatte otte Fylkers Thing for sig selv. Denne Fordring gjaldt heller ikke blot Grethinget som Hyl dingsthing. At Meningen tværtimod var, at det skulde vedblive som fuldt Lagthing, d. e. som lovfistende og dommende Thingforsamling for det egentlige „Thrøndelagen“, sees noksom af Frostathingsloven, der endnu i sine Bearbeidelser fra det 12te og 13de Aarhundrede paa adskillige Steder⁵⁾ tydelig gaar ud fra, at Thrøndernes eget Thing-

¹⁾ Viselig var dog ogsaa det talrigt besøgte Thing, hvorpaa „Thrønderne“ tog Haakon Adelstensfostre til Konge, deres 8 Fylkers Thing, uagtet Gisle Surssons Saga, maaske blot ved en Uffskriverfeil af III for VIII, kalder det et 3 Fylkers. Et 3 Fylkers Thing passerde overhovedet ikke ind i Throndhjems Thingordning.

²⁾ Ifr. dog ovenfor S. 56 Note 1.

³⁾ Se Frost. Indl. Kap. 22. At Grethinget ligeledes havde Lagrette, fremgaaer af Frost. X 30.

⁴⁾ Se især Keyser, Esterl. Skrifter, II S. 171—72; K. Maurer, Frostathingsleg, S. 4 ff.; samt min ældste norske Proces S. 132 ff.

⁵⁾ Se især Frost. IV 50—52, 56; X 3, 30; XII 8. Naar der et enkelt Sted tales om 4 Fylker udenfor Agdenæs, menes med det 4de formodentlig Søndmøre, se min ældste norske Proces, S. 133 f.

system opviste Trinene Fylkes, to Fylkers, fire Fylkers og otte Fylkers Thing, samt at de tvende fire Fylkers Thinge svarede til Inddelingen i Indthrønder og Udtthrønder. Derimod træder Modsætningen mellem disse indenfjords, d. e. indenfor Aagdenæs¹⁾ liggende 8 Fylker og de 3 ovennævnte udenfjords ligesaa paatagelig til som noget udenpaahængt, i den oprindelige Ordning ikke helt indpasset²⁾. Først ved Magnus Lagabeters Landslov forspinder Grethinget endelig som Lagathing, om det end, som ovenfor saaes, fremdeles fungerer som Hyldingsthing. Men ogsaa i den forudgaaende lange Periode var det dog nærmest denne dets Egenkab og dets hertil knyttede, store politiske Indsydelse, som det skyldte sin Navnkundighed, medens Frostathinget som repræsenterende en større Del af Riget og ved sin Sammensætning bydende en større Sikkerhed for Sagernes betryggende Drøftelse, efterhaanden mere og mere har fortrængt det som lovfistende og dommende Forsamling.

Grethinget havde sit regelmæssige aarlige Sammentræde en halv Maaned før St. Hans; men som talrige Beretninger om Hyldingerne vidner om, funde det indkaldes til overordentlig Samling, naarsomhøst en saadan var forneden, hvad der ikke synes at have været Tilfældet med Frostathinget. Med Hensyn til Stedet, er der Grund til at fornude, at det i en forholdsvis sildig Tid, som dog ikke kan nærmere bestemmes, maa være blevet forlagt fra Gren op til Kristkirkegaarden. Her havde man nemlig ladet opføre en muret — dog først i Slutningen af det 14de Aarhundrede omtalt — Hyldingstri-bune, der kaldtes „Graderne“ d. e. Trinene, fordi Sæderne var anbragte trinvis efter de forskjellige Værdighedsbæreres Rang. Saadanne „Grader“ var i Hirdskraen paabudte ved enhver Hylding og maa andetsteds være blevet tomrede sammen for den enkelte Leilighed. At man derimod i Nidaros tilsidst fandt at burde opføre dem

¹⁾ Da Begrænsningen af det egentlige Throndelagen altid udtrykkes ved Ordene „indenfor og udenfor Aagdenæs“ i Vest, „Eidet“ (d. e. Namdaleidet) i Nord og „fjeldet“ i Øst og Syd, er det klart, at de tvende Bygder Stadsbygden og Risien, som i senere Tid henregnedes til Nordmøre, kun skylder en administrativ foranstaltung denne Ordning, men oprindelig maa have tilhørt et af de 4 udthrønderiske Fylker, formodentlig det sonderfor fjorden liggende Orkedalen, ligesom Frosten og Lerviken tilhørte Strinden.

²⁾ Ogsaa deri viser den oprindelige Mangel paa Sammenhæng sig, at Fylkerne i det egentlige Throndhjem ikke var delte i Hereder, medens dette var Tilfældet med de udenfor Aagdenæs liggende og overhovedet med alle Landets øvrige Fylker.

af varigt Materiale, er blot et Vidnesbyrd mere om, hvor fast knyttet til denne By Hyldingceremonien ansaaes at være¹⁾.

V.

Den fremragende politiske og indtil en vis Grad statsretslige Stilling, som Grethinget i Middelalderen indtog, skyldte det altsaa den Omstændighed, at det dannede Toppen af den thrønderiske Thingordning og var Throndernes eget Hovedthing. Derved er imidlertid ikke forklaret den Overvægt over Landets øvrige Stammer, som Thronderne gjennem dette sit Thing formaaede at uøve. Hvorfra hiderørte den?

Munch har søgt at begrunde Harald Haarfagres Beslutning om at tage sit Hovedophold i Throndhjem ved en Henvisning til den politiske Afhængighed af danske og svenske Konger, hvori Dele af det søndenfjeldske og særlig Viken tidligere havde befundet sig, og han udtales i forbindelse hermed, at det Norden- (og Vesten-) fjeldske „dengang ansaaes som det egentlige Norge“, hvorover ingen fremmede Konger gjorde Fordring paa Høihed. En saadan Antydning af, at Haralds eget Fædrerig, det Søndenfjeldske, ikke hørte med til det egentlige Norge, findes rigtignok intetsteds at paavise; men en Mulighed for, at Harald har ment sit Kongesæde bedre sikret mod fremmede Angreb nordenfor Dovre, er der jo. Andre Betragtninger turde dog have vejet mere.

Den symmetriske Ordning af det thrønderiske Thingvæsen med fire over hinanden staende Thingforsamlinger vidner — i forbindelse med den organiserede religiøse Fælleskultus, der knyttede sig til Hovedtemplerne paa Mære (i Sparbuen) for de 4 indthrønderiske og paa Lade (i Strinden) for de 4 udthrønderiske Fylker — paa det tydeligste om, at Throndelagen allerede i Hedendommen besad en efter Dastidens Vilkaar fortrinlig udviklet og konsolideret Stammeorfatning. Intet andet Sted i Landet mødte Blifket noget helt tilsvarende. Hverken de 3 vestenfjeldske Fylkers Samling om Gulathinget eller Mjøsegnenes om Eidivathing kunde paa Haralds Tid give Indtryk af en saa vel sammenføjet Enhed som Throndhjem. Endog en til dette Landstabs-

¹⁾ Jfr. om „Graderne“ Munch i Langes Tidskrift II S. 77, 141—44; Nicolaysen, samme steds VI S. 23.

navn saavel som til Stammenavnet „Thrønder“ svarende fællesbetegnelse manglede i de to andre Thingforeninger, og forholdet var da ogsaa netop, at medens Sammenslutningen syd og vest i Landet havde et udvortes, praktisk-tilfældigt Præg af Forening mellem i øvrigt selvstændige Landskaber, hvilede den i Throndhjem paa Bevidstheden om indre Samhørighed og Stammefællesskab. Det var et virkelig Statssamfund i det smaa, Harald underkastede sig, da han erobrede de thrønderiske fylker, og saavidt det kan skimtes, vistnok tillige en af de reneste, af Indflydelsen udenfra mindst paavirkede Typer paa et saadant, som den germaniske Verden har haft at opvise. De Bevægelseser, som i sydligere Dele af Skandinavien i Perioden før Harald Haarfagre havde fremkaldt mere eller mindre varige Erobringningsrige, Udviklingen af Kongedømmet og Vikingetogenes Begyndelse, synes Throndhjem næsten ganzt at have befundet sig udenfor Kredsen af. Et enkelt Sagn, der maaske kan have en historisk Kjærne, fortæller om en ældre oplandske Konges Erobringstog til det Throndhjemiske; men det havde kun et fort fremmedherredomme til følge. Førevrigt tor Thrønderne før Haralds Dage personlig have været ukjendte med Kongedømmet. Sagaerne ved vistnok at berette om, at Harald overvandt en Konge i hvert af de 8 fylker; men der er al Grund til at henføre disse navnløse Konger til Sagasammensætternes egne Konstruktioner, idet de, som saa ofte ellers, har udstyret ogsaa den thrønderiske Oldtid med Træk, som hentedes fra andre Steder eller Tider. Det er overhovedet at lægge Mærke til, at øgte thrønderiske Sagnhistorie saagodtsom ikke fjendes, hvad der tor ansees som et veiledende Vink om, at de urolige og usikre Livsforhold, som andetsteds bidrog til, at der fremstod maegtige Konge- og Høvdingecetter, hvis Bedrifter særlig fæstede sig og udsmykedes i Mindet, ikke i synderlig Grad har udbredt sig til Throndhjem. Harald har efter al Sandsynlighed deroppe fundet sig staaende ligeoverfor et ublandet, aristokratisk-demokratisk Bondesamfund, hvis Anliggender styredes og stelledes af Almuen selv paa Thingene, medens disse efter lededes af faktisk eller retslig arvelige „Goder“ (Tempelforstandere) eller andre Høvdinger med megen Anseelse og ringe Myndighed. Et saadant Samfund var paa den ene Side lidet skifket til i et givet Øieblik at forsvare sig mod Anfald af en dygtig Erobrers stridsvante Skare; men paa den anden Side egnede det sig saameget mere til at rette en seig og næsten uovervindelig Modstand mod Erobrerens Indførelse af nye Institutioner og hans uindsørkede Herredomme i Længden. Det var derfor en meget klog Beregning af Harald Haarfagre og hans Efterfølgere,

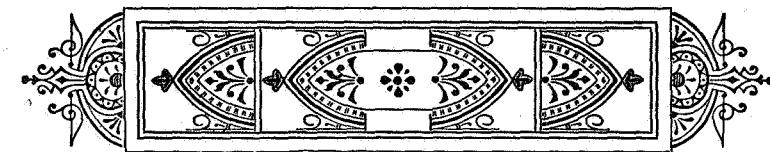
naar de valgte at gjøre Throndhjem til det egentlige Midtpunkt i deres nystiftede Rige. De opnaaede derved ikke alene at binde Thrønderne personlig og med materielle Interesser til sig samt at kunne deltagte i deres forhandlinger og følge deres Stemninger paa nært Hold; men de tog tillige i sin og Rigets Tjeneste det bedste praktiske forbillede for en paa Styrelsesenhed og Lovfællesskab grundet Samfundsorden, som det daværende Norge havde at frembyde.

I nær Sammenhæng med disse Hensyn stod imidlertid ogsaa et andet. Som det saaes af den ovenfor anførte Sagabemærkning om Thrøndernes Overlegenhed over Rigets øvrige Stammer, udmarkede Throndhjem sig i Sagatidens Øine ved sit betydelige Indbyggerantal. I det væsentlige maa dette Vidnesbyrd tages for godt. Alt tyder hen paa, at Throndhjem allerede ved den norske Histories Daggry har været et vel befolkede Landskab, hvilket etter vil siige, at dets Næringsveje i forhold til Tidens enkle Behov har befundet sig i en velordnet og tilfredsstillende Tilstand. Denne Slutning bestyrkes ved den Omstændighed, at Thrønderne, som berort, i jævnførelsesvis meget lidet Udstrækning kan sees at have deltager i Vikingelivet, denne urolige og i de fleste Henseender demoralisende Næringskilde, som først og fremst skyldtes fattigere og overbefolkede Egnes Mangel paa tilstrækkelige Underholdsmidler sin Opkomst. For denne Art Levervis synes Thrønderne i det store taget hverken at have haft Trang eller Sands. Uden synderlig Tilsøsel udenfra eller Udførsel til fremmede har de levet af sit Jordbrug i forening med Fiskeri og Jagt, og eftersom Befolkingen steg, er den flyttet længere og højere op gennem Sidedalene (ligesom i saagodtsom historisk Tid til Jæmtland). Dens oprindelige Bosteder har imidlertid været de ovennævnte otte Hovedbygder, der laa nede ved selve det store fjordbassin og her dannede ligesaa mange smaa Folkesamfund („Fylker“ ellers, som de ogsaa kaldtes, „Folklande“), mellem hvilke den sovært Kommunikation paa en næsten luftet Fjord var let. Selvfølgelig har det herved befordrede indbyrdes Samkvem i høj Grad fremmet og styrket den indbyrdes Organisation, og denne efter omvendt opdraget Befolkingen til hyppigt, hurtigt og talrigt at indfinde sig baade til fredelige og — om det behøvedes — til krigerske Stævner. Den thrønderiske Samfundsorden har derfor tillige anbefalet sig ved en stærkere Centralisation end det i andre, mere spredt bebyggede Landsdele var muligt at fremkalde, og det fyldige Fremmede af Almue, som her ved regelmæssige som overordentlige Leiligheder fandt Sted, har øiensynlig gjort

Indtryk paa Samtiden og vel endog tildeles ladet denne formode et større folketal, end der virkelig var.

Til de to Betragtninger, som her er udhævede som forklaringsgrunde til Throndernes rodfæstede Autoritet og Selvsøelse, kommer imidlertid ogsaa en tredie: for at have funnet antage saa faste former og skabe en saa tryg Velmagt maa deres Samfundsorden have udviklet sig gjennem et adskillige Aarhundreder omfattende Tidsrum og saaledes have været af hoi Welde. Man har da ogsaa troet at gjenfinde deres Navn i det angelsaksiske Vidstidhavd, der menes forfattet allerede i det 6te Aarhundrede. Ordet lyder her prówende, en Particiapialform, der sværer til oldnorsk próendr, hvoraf próendr eller, som det, formodentlig ved falsk Analogi, stadig blev skrevet, próendir opfattes som en Sammendragning¹⁾. Er denne Afledning rigtig — og nogen bedre har Sprogmændene hidtil ikke angivet —, saa ligger i selve Folkenavnet udtalt den samme rolige Tilfredshed med sig og sit eget og den samme Agtelse fra andres Side, hvoraf Throndernes Historie saa gjennemgaaende bæres oppe; thi próendr betyder „de, som vojer og trives“. I Virkeligheden har den uforstyrrede Fremvært i en navnlig dengang meget affides, men ogsaa meget uafhængig Egn naturnødvendig maattet affætte sit Præg baade i Institutioner og i Folnets Karakter. Man var i Trondhjem vant til at være sig selv nok og blev derfor lidet tilgjængelig for Omdannelser af det nedarvede. Men man forstod ikke desto mindre at lede Udviklingen af det hjemlige Samfunds- og Retsliv saaledes, at dette vedblev at svare til Indbyggernes fulde Tarv. Det er i kynlig Anerkjendelse heraf, at Kong Magnus Lagaboter i Anledning af sin store Lovreform funde give Thrønderne det Vidnesbyrd, at af alle Landets ældre Lovbøger „befandtes os eders Bog allerhøst at turde være selvbjørget.“ Det samme Ømdømme kan gælde det gamle thrønderiske Samfund overhovedet.

¹⁾ Munch, N. S. H. I S. 85.

Trondhjems domkirke.

Af antikvar N. Nicolaysen.

Maar vi har vandret omkring i kirken og beundret dens ejonhed, så føler vi en naturlig træng til at komme i nærmere forstaelse med dette fortidens storverk og at kjende dets historie. Vi vil vide, hvad der gav anledning til dets reisning, og hvorfor kirken just blev sat paa dette sted, hvordan dens oprindelige form var, hvorledes den vogede op til sin forbausende storhed og efter dalede ned i en ruineret tilstand. Mange af de spørgsmaal, som her reiser sig, vil ogsaa kunne besvares, naar vi nærmere undersøger bygningen selv og lytter til de historiske beretninger. Men de sidste er forholdsvis faa, og vi har ingen tegning af kirken ældre end 1661 eller fra en tid, da største delen af dens oprindelige former var tabt. Derfor er der mange hidhørende spørgsmaal, som enten ikke vil kunne besvares eller alene ved at se hen til samtidens arkitektur i England og Normandi.

Føler vi saaledes ellers en træng til nærmere at kjende denne landets mærkeligste kirke, saa fortjener den, naar byen feirer sit 900 aars jubilæum, saameget mere at erindres, som den næsten i lige saa lang tid har været gjenstand for beundring af slegt efter slegt.

Fra gammel tid af havde det saakaldte Trondhjem eller de gode bygder omkring den mægtige fjord ved sit store folketal og sin velstand udgjort en udmærket del af vojt land, og dette fik ogsaa sit udtryk i sagaens ord, at her var landets rette kraft og styrke. Det er ogsaa der, vi flarest kan se, hvorledes den gamle samfundsorden og hedenske sluk ytrede sig i livet. Og ligesom Harald haarfagre først